

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський державний екологічний університет
ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні групи забезпечення
спеціальності 101 «Екологія»
від «4» 05 2020 року
протокол № 1
Голова групи А.В. Чугай

УЗГОДЖЕНО

Декан природоохоронного факультету
(назва факультету)

Чугай А.В.
(прізвище, ініціали)

СИЛЛАБУС

навчальної дисципліни

ВСТУП ДО ФАХУ

101 «Екологія»

(шифр та назва спеціальності)

Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване
природокористування
(назва освітньої програми)

Бакалавр

(рівень вищої освіти)

денна

(форма навчання)

перший
(рік навчання)

перший
(семестр навчання)

2 кредити/60 годин
(кількість кредитів ЄКТС/годин)

залік
(форма контролю)

заочна

(форма навчання)

перший
(рік навчання)

2 кредити/60 годин
(кількість кредитів ЄКТС/годин)

залік
(форма контролю)

Екологічного права і контролю

(кафедра)

Одеса, 2020 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета	Метою викладання навчальної дисципліни є надання студенту знань щодо вимог до підготовки фахівця у відповідності з побудовою вищої освіти і наукових досліджень, формування первинних знань про головний предмет своєї спеціальності на базі основного понятійно-термінологічного апарату екології, надати цілісне уявлення про постійний розвиток та удосконалення екологічної освіти, як одної з вагомих складових сталого розвитку держави; надання початкових знань з основ екологічного управління для уявлення про потенційні міста майбутнього працевлаштування та підвищення мотивації до якісного засвоєння професійних знань.
Компетентність	K15 – Знання та критичне розуміння предметної області та професійної діяльності
Результати навчання	P151- знання основних положень закону України «Про вищу освіту», Концепції екологічної освіти України; системи екологічного управління; P152 - уміння аналізувати навчальний план і обирати дисципліни для складання індивідуального плану навчання
Базові знання	- етапи розвитку вищої екологічної освіти в Україні; - основні положення Концепції екологічної освіти в Україні; - головні особливості в підготовці фахівця з екологічної спеціальності; - модель рівнів вищої освіти - бакалавр, магістр; - структура навчальних планів підготовки фахівців-екологів РВО - бакалавр, магістр; - основні положення підсумкової атестації знань студентів і рейтингова оцінка знань; - структура Національної системи екологічного управління. Мета, завдання та функції органів екологічного управління; - елементи основ наукових досліджень. Основні визначення і поняття. Наука. Предмет науки. Мета науки; - елементи основ наукової студентської діяльності - вимоги до написання курсових, кваліфікаційних робі, наукових статей, тезисів.
Базові вміння	- аналізувати навчальний план і обирати дисципліни варіативної компоненти освітньої програми для складання індивідуального плану навчання; - розрізняти між собою підготовку за рівнями вищої освіти; - роз'яснити як назва напрямку підготовки відповідає загальному об'єкту діяльності; - використовувати знання з основ наукових досліджень при написанні рефератів, курсових, випускних кваліфікаційних робіт, наукових статей і тезисів; - розрізняти функції органів екологічного управління.
Базові навички	- організовувати самостійну роботу щодо засвоєння навчальних елементів навчальних дисциплін за індивідуальним навчальним планом; - користування інформаційними ресурсами, працювати з навчальною, науковою літературою; - оприлюднення результатів самостійної та наукової роботи; - спілкування з працівниками закладу освіти, гуртожитків і
Пов'язані силлабуси	не має

Попередня дисципліна	не має		
Наступна дисципліна	Основи екології та неоекології		
Кількість годин 60 год (денна/заочна))	Вид занять	Форма навчання	
		денна	заочна
	лекції:	30	2
	практичні заняття: лабораторні заняття: семінарські заняття: самостійна робота студентів:	не має не має не має 30	не має не має не має 50

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1 Лекційні модулі (*денна форма навчання*)

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин		
		аудиторні	СРС	
ЗМ-Л1	Етапи розвитку екологічної освіти. Основні положення Концепції екологічної освіти в Україні.	1	0,25	
	1. Структура, мета і задачі дисципліни, програма дисципліни. Зміст навчальної дисципліни. Знання, уміння і навички, що повинні бути сформовані в результаті вивчення дисципліни.	2	0,5	
	2. Болонський процес та структурне реформування системи вищої освіти України	1	0,25	
	3. Етапами розвитку вищої екологічної освіти в Україні.	4	1,0	
ЗМ-Л2	4. Основні положення Концепції екологічної освіти України. Принципи, мета і завдання екологічної освіти. Зміст та структура формальної і неформальної екологічної освіти.			
	Формування фахівця-еколога. Система екологічного управління. Елементи основ наукових досліджень.	4	0,6	
	5. Право на вищу освіту в Україні. Система вищої освіти. Рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти. Атестація здобувачами вищої освіти та документи про вищу освіту. Стандарти вищої освіти. Індивідуальний навчальний план.	4	0,6	
	6. Підготовка фахівців-екологів в Одеському державному екологічному університеті. Компетентності, які повинен отримати здобувач вищої освіти з екологічної спеціальності	4	0,6	
	7. Базові основи екологічного управління. Класифікація систем і механізмів екологічного управління. Державна система екологічного управління, інші органи екологічного управління	4	0,6	
	8. Предмет та сутність науки. Вибір теми та реалізація наукового дослідження.	4	0,6	
	9. Студентська науково-дослідна робота у ЗВО. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження.	4	0,6	
	ІД	Підготовка реферату		15
	Підсумковий контроль	Проведення модулю	1	5
Проведення ЗКР		1	5	
Разом:		30	30	

Консультації: доц.. **Владимирова О.Г.**, вівторок, 14.30-16.20, ауд.403, 2 корпус

2.1.1 Здобувачі вищої освіти, що навчаються за заочною формою навчання, вивчають навчальну дисципліну за затвердженим в установленому порядку електронним курсом, якій містить: робочу програму навчальної дисципліни, електронний конспект лекцій, в якому є:

тестові завдання поточного контролю; тестові завдання модульних контрольних робіт; перелік тем для написання реферату.

2.1.2 Теоретичні модулі (*заочна форма навчання*)

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-Л1	Етапи розвитку екологічної освіти. Основні положення Концепції екологічної освіти в Україні.	2	2
	Установча лекція: 1. Структура, мета і задачі дисципліни, програма дисципліни. Зміст навчальної дисципліни. Знання, уміння і навички, що повинні бути сформовані в результаті вивчення дисципліни.		3
	2. Болонський процес та структурне реформування системи вищої освіти України		2
	3. Етапами розвитку вищої екологічної освіти в Україні.		4
ЗМ-Л2	4. Основні положення Концепції екологічної освіти України. Принципи, мета і завдання екологічної освіти. Зміст та структура формальної і неформальної екологічної освіти.	2	4
	Формування фахівця-еколога. Система екологічного управління. Елементи основ наукових досліджень.		4
	5. Право на вищу освіту в Україні. Система вищої освіти. Рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти. Атестація здобувачами вищої освіти та документи про вищу освіту. Стандарти вищої освіти. Індивідуальний навчальний план.		2
	6. Підготовка фахівців-екологів в Одеському державному екологічному університеті. Компетентності, які повинен отримати здобувач вищої освіти з екологічної спеціальності		4
	7. Базові основи екологічного управління. Класифікація систем і механізмів екологічного управління. Державна система екологічного управління, інші органи екологічного управління		2
	8. Предмет та сутність науки. Вибір теми та реалізація наукового дослідження.		2
ІД	9. Студентська науково-дослідна робота у ЗВО. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження.	2	15
	Підготовка реферату		15
Підсумковий контроль	Проведення модулю	2	5
	Проведення ЗКР		5
Разом:		2	50

2.2. Самостійна робота студента та контрольні заходи

Код модуля	Завдання на СРС та контрольні заходи	Кількість годин	Строк проведення
<i>Денна форма навчання</i>			тижні
ЗМ-Л1	- підготовка до лекційних занять усне опитування під час занять (обов'язково)	2	2-6
ЗМ-Л2	- підготовка до лекційних занять усне опитування під час занять (обов'язково)	3	7-13
реферат	- підготовка реферату (обов'язково)	15	4-13
	- підготовка до модулю	5	14
	- підготовка до залікової контрольної роботи	5	15
Разом:		30	

<i>Заочна форма навчання</i>			
Теоретичний	- вивчення теоретичного матеріалу (самоконтроль)	25	вересень-травень
	- підготовка до модульної контрольної роботи виконання модулю (обов'язково);	5	травень
	- підготовка реферату (обов'язково) перевірка та оцінювання підготовленого реферату	15	січень-квітень
	- підготовка до ЗКР	5	червень
Разом		50	

2.2.1 Методика проведення та оцінювання контрольних заходів для ЗМ-Л1-Л2

Формою поточного контролю сіллабусом передбачене усне опитування під час лекційних занять. Опитування проводиться за змістом попереднього матеріалу, що був викладений. При опитуванні запитання відповідають тим, що наведені у розділі 3 сіллабусу та які містяться у конспекті після кожної теми. Відповіді під час одного лекційного заняття оцінюються до 3 балів, але за семестр їх сума не повинна перевищувати 20 балів.

Формою підсумкового контролю сіллабусом навчальної дисципліни передбачено проведення однієї модульної контрольної роботи, що проводиться під час занять за розкладом та розрахована на один академічний час виконання.

Модульна контрольна робота містить питання всіх змістових модулів лекційного модулю у вигляді тестових завдань відкритого та закритого типів. Контрольна робота складена за варіантами. Кожний варіант містить 10 тестових завдань. Кожне правильно виконане завдання оцінюється у 5 балів. Отже максимальна кількість балів за виконану модульну контрольну роботу становить 50 балів.

Для **заочної** форми навчання методика контролю СРС передбачено Проектом електронного курсу навчальної дисципліни. Якщо студент не пройшов цю процедуру, він може виконати модульну контрольну роботу під час консультацій, що заплановані у навчальному плані до початку сесійного контролю.

2.2 Підготовка реферату і методика його оцінювання

Тему реферату студент може отримати у викладача, або обрати її самостійно з наведеного переліку (табл.3.1) за двома останнім цифрам номеру Індивідуального навчального плану. Також студент може звернутися електронною поштою кафедри mail: law-ecology@odeku.edu.ua, або за телефоном 048-785-27-14.

Підготовлений реферат студент надає викладачу, що перевіряє його у встановлений термін не пізніше **1 листопада** навчального року, у якому викладається навчальна дисципліна.

Реферат оцінюється максимально у 30 балів. При цьому надана електронна версія підготовленого реферату проходить процедуру обов'язкової перевірки на оригінальність із встановленням частки оригінального тексту згідно з п. 2.3 Тимчасового положення про заходи щодо недопущення академічного плагіату в ОДЕКУ.

В оцінювання входить: повнота розкриття теми реферату у 20 балів; оформлення за встановленими вимогами ДСТУ у 10 балів. Загальна оцінка може бути зменшена на 10% за несвоєчасне подання реферату на перевірку.

2.2.3 Методика проведення та оцінювання залікової контрольної роботи

Залікова контрольна робота проводиться під час лекційного заняття на 15 тижні і її виконання розраховано на один академічний час.

Залікова контрольна робота складена за варіантами. Кожний варіант містить 20 тестових запитань закритого типу. Кожна правильна відповідь на тестове завдання оцінюється у 5 балів. Максимальна оцінка за залікову контрольну роботу складає 100 балів.

Питання про допуск до семестрового заліку за підсумками модульного накопичувального контролю регламентуються п.2.4 Положення про проведення підсумкового контролю знань студентів, а саме, студент вважається допущеним до підсумкового семестрового контролю, якщо він виконав всі види робіт, передбачені силлабусом навчальної дисципліни і набрав за модульною системою суму балів не менше 50 – за теоретичну частину в (тому числі реферату).

Формою підсумкового контролю є залік. Студент отримує залік («зараховано», 60-100 %), якщо має на останній день семестру інтегральну суму балів поточного контролю, достатню 60 та більше), та не менше 50 від максимально можливої суми балів за залікову контрольну роботу.

Залікова контрольна робота для *заочної* форми навчання виконується під час сесії і складається з 20 тестових завдань. Правильна відповідь на кожне з тестових завдань оцінюється в 5 балів. Максимальна оцінка за виконання залікової роботи дорівнює 100 балам.

Питання про допуск до семестрового заліку за підсумками модульного накопичувального контролю регламентуються п.2.4 Положення про проведення підсумкового контролю знань студентів, а саме, студент вважається допущеним до підсумкового семестрового контролю, якщо він виконав всі види робіт, передбачені електронним курсом навчальної дисципліни і набрав за модульною системою суму балів не менше 50 – за теоретичну частину в (тому числі реферату).

3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

3.1 Модуль ЗМ-Л1 ««Етапи розвитку екологічної освіти. Основні положення Концепції екологічної освіти в Україні».

3.1.1 Повчання

Тема 1 «Структура, мета і задачі навчальної дисципліни» [1, с.6-8].

Особливу увагу треба звернути на: мету і завдання навчальної дисципліни «Вступ до фаху»; вимоги щодо знань та умінь, які студент повинен опанувати під час вивчення дисципліни.

Питання для самоперевірки матеріалу, що був вивченим з теми 1.

1. У чому полягає мета викладання навчальної дисципліни “Вступ до фаху”?
2. Перелічіть основні завдання зазначеної навчальної дисципліни.
3. Якими знаннями повинен оволодіти студент при вивченні даної дисципліни?
4. Як організаційно побудовано вивчення навчальної дисципліни та оцінювання здобутих знань.

Тема 2 «Болонський процес та структурне реформування системи вищої освіти України» [1, с.9-16]. При вивчанні теми студентові необхідно зрозуміти: мету та ключові позиції Болонського процесу; шляхи реформування системи вищої освіти в Україні, принципи Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи організації навчального процесу (ЄКТС).

Питання для самоперевірки матеріалу, що був вивченим з теми 2.

1. В чому полягає суть європейської інтеграції України ?
2. Із яких і скількох ступенів має складатися система вищої освіти країн Європи згідно Болонської декларації?
3. У чому полягає суть Болонського процесу?
4. Що таке кредитно трансферно-накопичувальна система (ЄКТС)?
5. Вкажіть ключові позиції ЄКТС ?
6. Яка мета впровадження ЄКТС в нашої країні ?
7. Чи існує зв'язок між кредитами ЄКТС та кількістю аудиторних годин ?
8. Яке навантаження входить до кредиту ЄКТС ?

9. Вкажіть ціну кредиту ЄКТС в академічних годинах:
10. Які шкали оцінювання запроваджені у нашому університеті?

Тема 3 «Етапами розвитку вищої екологічної освіти в Україні» [1, с. 17-21]. Після опрацювання літератури отримати уявлення про основні етапи розвитку вищої екологічної освіти в Україні, та зрозуміти роль екологічної освіти в процесі впровадження освіти для сталого розвитку.

Питання для самоперевірки матеріалу, що був вивченим з теми 3.

1. Визначити основні етапи розвитку екологічної вищої освіти в Україні;
2. У якому році в офіційному державному документі з'являється напрям підготовки фахівців «Екологія»;
3. Як трансформується назва напрямку і спеціальності «Екологія»?
4. Як Ви розумієте поняття «сталій розвиток»?
5. Назвіть дві найважливіші ідеї сталого розвитку суспільства.
6. Яку роль відіграє людина у сталому розвитку суспільства? Чому?
7. Перелічити найголовніші загрози для розвитку людства, що спричинили появу та впровадження принципів сталого розвитку суспільства?
8. Яка роль відводиться освіті для сталого розвитку? Що є метою освіти для сталого розвитку?
9. Які зміни передбачає освіта для сталого розвитку в навчальному процесі?
10. Яку роль відіграє екологічна освіта в процесі впровадження освіти для сталого розвитку? Чому?

Тема 4 «Основні положення Концепції екологічної освіти України. Принципи, мета і завдання екологічної освіти. Зміст та структура формальної і неформальної екологічної освіти» [1, с.29-60] та нормативно-правової літератури [1, ст.50,53; 3]. При опрацюванні наданих посилань необхідно звернути увагу на зміст державного документу «Концепція екологічної освіти в Україні» та зрозуміти на яких принципах повинна базуватися державна політика у галузі екологічної освіти.

Питання для самоперевірки матеріалу, що був вивченим з теми 4.

1. Перелічити основні принципи, на яких базується державна політика в області екологічної освіти і виховання згідно з Концепцією екологічної освіти України;
2. Сформулюйте мету екологічної освіти і виховання;
3. Які завдання стоять перед екологічною освітою для досягнення її мети?
4. Яким чином забезпечується неперервність екологічної освіти?
5. Що включає у себе ланка формальної екологічної освіти?
6. Коли і за допомогою кого починає формуватися екологічне мислення у людини?
7. Який рівень формальної освіти є головним? Чому?
8. У чому особливість програм навчання у середніх професійних закладах освіти?
9. Що ви розумієте під неформальною екологічною освітою? За допомогою чого вона реалізується?
10. В чому полягає роль неперервної екологічної освіти протягом життя?

3.2 Модуль ЗМ-Л2 «Формування фахівця-еколога. Система екологічного управління. Елементи основ наукових досліджень»

3.2.1 Повчання

За темою 5 «Право на вищу освіту в Україні. Система вищої освіти. Рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти. Атестація здобувачами вищої освіти та документи про вищу освіту. Стандарти вищої освіти. Індивідуальний навчальний план» студентів необхідно опрацювати конспект лекцій [1, с. 62-70] та статті нормативно-правових актів [2, розділ 1 ст.4; розділ 2 ст.5-7; розділ 3 ст.3, 9, 10; розділ 4 ст.11]. При вивченні запропонованого

матеріалу необхідно отримати уявлення про сутність і зміст вищої освіти в Україні, знати про те хто має права на отримання вищої освіти в Україні й яким чином ці права гарантуються державою; з'ясувати які складові входять до системи вищої школи в Україні та вміти надати цим складовим визначення; необхідно орієнтуватися в рівнях, ступенях та кваліфікаціях вищої освіти, має уявлення про вимоги до здобуття того чи іншого рівня; необхідно зрозуміти вимоги до атестації здобувачів вищої освіти та знати які встановлюються види документів про вищу освіту за відповідними ступенями згідно закону України «Про вищу освіту».

Питання для самоперевірки при вивчанні матеріалу теми 5:

1. Надайте поняття «вища освіта» за Законом України «Про вищу освіту»;
2. В чому сутність ступневості вищої освіти?
3. Які освітні рівні входять до вищої освіти?
4. Що розуміють під змістом освіти?
5. Що в собі містить стандарт вищої освіти?
6. Надайте характеристику рівня вищої освіти – бакалавр, магістр. Вкажіть в чому особливість кожного з них;
7. Яка процедура надає та підтверджує кваліфікацію випускнику ЗВО?
8. Як співвідносяться рівні вищої освіти ступеню вищої освіти?
9. Які складові входять до освітньої програми?
10. Надайте визначення Кредиту, що він включає?

Тема 6 «Підготовка фахівців-екологів в Одеському державному екологічному університеті. Компетентності, які повинен отримати здобувач вищої освіти з екологічної спеціальності». За цією темою необхідно опрацювати навчальний матеріал [1, с.70-75]. Після опрацювання запропонованого матеріалу студент повинен мати уявлення про систему підготовки фахівців-екологів в ОДЕКУ, особливості навчальних планів і структурно-логічну схему навчальних дисциплін, що складають освітньо-професійну програму підготовки.

Тема 7 «Базові основи екологічного управління. Класифікація систем і механізмів екологічного управління. Державна система екологічного управління, інші органи екологічного управління». Для засвоєння навчального студентом необхідно опрацювати матеріал з навчальних матеріалів [1, с. 92-110; 24, с. 30-51]. При вивчанні наданого матеріалу студент повинен звернути увагу на складові національної системи екологічного управління. Зрозуміти базові основи екологічного управління, мету та завдання. З'ясувати розмежування функцій загального та спеціального екологічного управління. Отримати уявлення про потенційні місця майбутнього працевлаштування.

Питання для самоперевірки при вивчанні матеріалу теми 7:

1. В чому полягає мета екологічного управління?
2. На яких принципах ґрунтується екологічне управління?
3. Через які механізми екологічне управління виконує свою головну роль?
4. Наведіть класифікацію управлінь за системними ознаками, які створюють національну систему екологічного управління;
5. Надайте визначення державній системі екологічного управління. У чому полягає її головне завдання?
6. Які органи виконують загальне державне екологічне управління? Які функції управління вони виконують?
7. Які повноваження покладені на Міністерство екології та природних ресурсів України?
8. Які спеціальні структури екологічного управління координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України? У чому полягають їх завдання?
9. Які спеціальні структури функціонують у складі Міністерства екології та природних ресурсів?

Тема 8 «Предмет та сутність науки. Вибір теми та реалізація наукового дослідження». Для засвоєння матеріалу з цієї теми студентів необхідно засвоїти матеріал з навчальних матеріалів [1, с. 115-120] та засвоїти понятійний апарат науковця-початківця.

Питання для самоперевірки при вивчанні матеріалу теми 8:

1. Надайте визначення поняття «Наука»?
2. Що є метою та предметом науки;
3. Що є гіпотезою? Коли вона стає теорією?
4. Що у себе включає процес наукового дослідження? Яка його мета?

Тема 9 «Студентська науково-дослідна робота у ЗВО. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження». Студентів необхідно засвоїти матеріал з навчальних матеріалів [1, с. 112, 122-128], при цьому необхідно звернути увагу на вимоги до науково-дослідної роботи студентів у закладі вищої освіти; рекомендації з методології написання творчих студентських робіт, курсових, дипломних кваліфікаційних робіт.

Питання для самоперевірки при вивчанні матеріалу теми 9:

1. З якої метою студент ВНЗ залучається до науково-дослідної роботи?
2. Яких навичок набуває студент, який бере участь у науково-дослідній роботі? Які має переваги перед іншими студентами?
3. За якими основними напрямками здійснюється науково-дослідницька діяльність студентів у вищому навчальному закладі?
4. Які види робіт з елементами наукових досліджень виконують студенти впродовж терміну навчання в університеті?
5. Які вимоги ставляться до вибору теми дослідження?
6. Які формальні вимоги ставляться до структури будь-якої наукової роботи?
7. Назвіть види наукових публікацій. Які з них Ви вже робили?
8. Які особливості методики підготовки доповідей та виступів?

3.4 Вказівки з підготовки реферату

Тему реферату студент може отримати у викладача, або обрати її самостійно з наведеного переліку за двома останніми цифрами номеру Індивідуального навчального плану (табл.3.1). Також студент може звернутися електронною поштою кафедри mail: law-ecology@.odeku.edu.ua, або за телефоном 048-785-27-14.

Для *заочної* форми навчання студент обирає тему за визначеним порядком Електронного курсу навчальної дисципліни, або може звернутися електронною поштою кафедри mail: law-ecology@.odeku.edu.ua, або за телефоном 048-785-27-14.

Структура реферату повинна включати: вступ; розділи (при необхідності підрозділи) основного матеріалу; висновки та перелік посилань. Об'єм роботи повинен бути не менш 15 сторінок машинописного тексту в форматі Times New Roman, інтервалу 14 пт. Поля сторінки: верхнє, нижнє – 2 см; лівє – 2,5 см; правє – 1,5. Зразок Титульної сторінки реферату наданий у Додатку А.

Для підготовки реферату за обраною темою студент може користуватися джерелами, що зазначені у розділі 5 Силлабуса.

Підготовлений реферат студент має можливість надати на перевірку у електронному вигляді, переслав його за електронною поштою кафедри, задля отримання зауважень у термін не пізніше **1 листопада** навчального року, в якому викладається навчальна дисципліна.

Електронна версія наданого текстового документу також обов'язково перевіряються на оригінальність із встановленням частки оригінального тексту згідно з п. 2.3 Тимчасового положення про заходи щодо недопущення академічного плагіату в ОДЕКУ.

Після виправлення зауважень остаточний варіант роздруковується і надається до кафедри з виправленою електронною версією також.

Теми рефератів

		Рекомендовані посилання
1.	Еволюція поняття "екологія";	2, 7, 9, 10, 15
2.	Об'єкт, предмет, методи традиційної („геккельєвської", класичної) екології;	2, 7, 9, 10, 15
3.	Основні структурні підрозділи сучасної екології;	2, 7, 9, 10, 15
4.	Основні етапи розвитку екологічної науки;	2, 7, 9, 10, 15
5.	Порівняльна характеристика понять „екологія", „енвайронментологія", „природокористування";	2, 7, 9, 10, 15
6.	Екологія серед інших наукових дисциплін;	2, 7, 9, 10, 15
7.	Системний підхід, ієрархічний підхід, принцип емерджетності в екології;	2, 7, 13
8.	Методи прогнозу в екології;	2, 7, 13
9.	Проблема біологічного різноманіття;	15, 16, 18
10.	Теоретичні основи екології (закони, правила, принципи);	2, 23
11.	Екосистеми і їх види;	2, 9, 13
12.	Глобальні екологічні проблеми;	2, 14, 21
13.	Екологічні проблеми України. Шляхи їх вирішення	8, 28, 29
14.	Екологічні проблеми району Вашого проживання. Шляхи їх вирішення;	28,29, ЗМІ
15.	Види та джерела забруднення навколишнього середовища	2, 6
16.	Головні екологічні та ресурсні проблеми сучасного міста	19, 28
17.	Система вищої освіти України	1, 27
18.	Основні положення програми дій «Порядок денний на 21 століття»	21
19.	Основні положення Концепції екологічної освіти в Україні	1, 28
20.	Сучасний стан забруднення навколишнього середовища в Україні. Основні напрями екологічної політики України.	29,30

Таблиця 3.1 – Відповідність номера теми двома останнім цифрам номеру Індивідуального навчального плану студента (ІНПС)

№ теми	Останні цифри № ІНПС	№ теми	Останні цифри № ІНПС
1	01; 11; 21; 31; 41;	11	51; 61; 71; 81; 91;
2	02; 12; 22; 32; 42;	12	52; 62; 72; 82; 92;
3	03; 13; 23; 33; 43;	13	53; 63; 73; 83; 93;
4	04; 14; 24; 34; 44;	14	54; 64; 74; 84; 94;
5	05; 15; 25; 35; 45;	15	55; 65; 75; 85; 95;
6	06; 16; 26; 36; 46;	16	56; 66; 76; 86; 96;
7	07; 17; 27; 37; 47;	17	57; 67; 77; 87; 97;
8	08; 18; 28; 38; 48;	18	58; 68; 78; 88; 98;
9	09; 19; 29; 39; 49;	19	59; 69; 79; 89; 99;
10	00; 10; 20; 30; 40;	20	50; 60; 70; 80; 90

4 ПИТАННЯ ДО ЗАХОДІВ ПОТОЧНОГО, ПІДСУМКОВОГО ТА СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

4.1 Питання поточного контролю із застосуванням усного опитування під час лекційних занять містяться у розділі 3 цього силлабусу, а також у електронному конспекті лекцій після кожної теми.

4.2. Тестові завдання до модульної контрольної роботи модулів ЗМ-Л1-Л2.

- 1. Чи є задачею навчальної дисципліни “Вступ до фаху” ознайомлення студентів з особливостями впровадження принципів Болонського процесу в організацію навчального процесу у вищій школі України? [1, стор. 6]**
 1. Так;
 2. Ні.
- 2. Чи є задачею курсу “Вступ до фаху” ознайомлення студентів з етапами розвитку екологічної освіти в Україні?[1, стор. 6]**
 1. Так;
 2. Ні.
- 3. У чому полягає суть Болонського процесу? [1, стор. 10]**
 - 1 – це добровільний процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм з метою створення європейського наукового та освітнього простору задля підвищення спроможності випускників, збільшення мобільності громадян на європейському ринку праці, підняття конкурентоспроможності європейської вищої школи;
 - 2 – це обов’язковий для всіх країн Європи процес зміни національних систем вищої освіти відповідно до законодавства ЄС;
 - 3 – це процес переходу до єдиної системи обліку ЗВО країн Європи.
- 4. Вкажіть ключові позиції ЄКТС ? [1, стор. 11]**
 1. Введення ступеня доктор філософії та розширення мобільності науковців країн Європи;
 2. Введення двоциклового навчання, запровадження кредитної системи, розширення мобільності студентів та науковців, контроль якості освіти, забезпечення працевлаштування випускників;
 3. Посилення конкурентоспроможності національної системи вищої освіти і змагання за студентів, фінанси та престиж.
- 5. Із скількох і яких ступенів має складатися система вищої освіти країн Європи згідно Болонської декларації? [1, стор. 11]**
 1. Трьох ступенів - бакалавр, спеціаліст, магістр;
 2. Двох ступенів - бакалавр, спеціаліст;
 3. Двох ступенів - бакалавр, магістр та/або докторського ступеня.
- 6. Що таке кредитно трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) ? [1, стор. 11]**
 Це модель навчального процесу, яка ґрунтується:
 - 1 - на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується у кредитах ЄКТС.
 - 2 - на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць;
 - 3 - на кредитах ЄКТС.
- 7. В чому полягає суть європейської інтеграції України ? [1, стор. 12]**
 - 1 - у виборі шляху розвитку в напрямку цивілізованої європейської моделі, що дає можливість досягти прогресу у всіх сферах життєдіяльності суспільства і держави;
 - 2 - у реформуванні і адаптації законодавства;
 - 3 - у переході на європейські методи роботи;
 - 4 - у реформуванні і адаптації системи освіти і науки.
- 8. Яка мета впровадження ЄКТС в нашої країні ? [1, стор. 12]**
 - 1 - підвищення якості вищої освіти фахівців і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності випускників та престижу української вищої освіти і науки у світовому освітньому просторі;
 - 2 - адаптація ідей ЄКТС до системи вищої освіти України;

3 - забезпечення можливості навчання студентів за індивідуальною професійною програмою.

9. Чи існує зв'язок між кредитами ЄКТС та кількістю аудиторних годин ? [1, стор. 13]

1 - не існує.

2 - існує, але частково: кредит ЄКТС базується на загальному навчальному навантаженні, яке включає і аудиторні години;

3 - існує, оскільки кредит ЄКТС дорівнює кількості аудиторних годин;

4 - не існує, оскільки кредит ЄКТС дорівнює кількості годин виділених на самостійну роботу.

10. Які шкали оцінювання запроваджені у нашому університеті? [1, стор. 14]

1. ЄКТС (буквена латиницею та бальна) і національна (якісна та кількісна);

2. ЄКТС (буквена латиницею);

3. Національна (якісна та кількісна).

11. Яке навантаження входить до кредиту ЄКТС? [1, стор. 13]

1 - години, що відводяться на самостійну роботу;

2 - години, що відводяться на аудиторні заняття (лекції, практичні, лабораторні та ін.);

3 - повне навантаження студента (аудиторне, самостійна, практична).

12. Вкажіть ціну кредиту ЄКТС в академічних годинах: [1, стор. 14]

1 - 54;

2 - 36;

3 - 25;

4 - 30.

13. Основною метою екологічної освіти є: [1, стор. 31]

1. Формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому;

2. Отримання навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості;

3. Правильно все перелічене.

14. В якому році в Переліку напрямів підготовки з'являється напрям «Екологія»: [1, стор. 19]

1. 1992;

2. 1960;

3. 2000.

15. В якому державному документі, зазначені основні напрями здійснення державної політики в сфері екологічної освіти і виховання в Україні: в[1, стор. 31]

1. - законі України «Про освіту»;

2. - законі України «Про вищу освіту»;

3. - Концепції екологічної освіти України.

16. В якому державному документі зазначені основні завдання та принципи екологічної освіти в Україні? [1, стор. 31]

17. Основною метою екологічної освіти є:[1, стор. 31]

1. Формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому;

2. Набуття фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості;

3. Правильно усе перелічене.

18. Перелічіть найголовніші завдання екологічної освіти, яки зазначені в Концепції екологічної освіти України. [1, стор. 32]

19. Які принципи покладені в основу екологічної освіти?[1, стор. 33]

1. Гуманізму та науковості;

2. Неперервності та наскрізності;

3. Систематичності;

4. Правильно усе перелічене.

20. Перелічіть основні принципи, на яких базується державна політика у області екологічної освіти і виховання ? [1, стор. 33]

21. Перелічіть найголовніші завдання екологічної освіти, яки зазначені в Концепції екологічної освіти України.[1, стор. 32]

- 22. З яких компонентів складається екологічна освіта: [1, стор. 33]**
1. Екологічні знання;
 2. Екологічне мислення та екологічний світогляд;
 3. Екологічна етика та екологічна культура;
 4. Правильно усе перелічене.
- 23. Неперервна екологічна освіта передбачає організацію виховання і навчального процесу від дитинства до глибокої старості [1, стор. 33]**
1. Так;
 2. Ні.
- 24. Загальна система освіти, яка існує в Україні на таких рівнях як: дошкільна, шкільна, професійно-технічна, вища та післядипломна освіта це ланка: [1, стор. 34]**
1. - формальної освіти;
 2. - неформальної/інформальної освіти.
- 25. Ланка системи екологічної освіти та виховання яка має просвітній характер, формує екологічну свідомість і культуру населення (засоби масової інформації, церкви, громадські екологічні та просвітні об'єднання, партії та інш.), це ланка – [1, стор. 34]**
1. - формальної освіти;
 2. - неформальної/інформальної освіти.
- 26. У якому віці і за допомогою кого формуються перші основи екологічного мислення? [1, стор. 35]**
- 27. Які завдання стоять перед дошкільними установами в екологічному вихованні? [1, стор. 35]**
- 28. Які методи екологічного виховання, краще всього використовувати в дошкільних установах? [1, стор. 35]**
- 29. Що Ви розумієте під неформальною/інформальною екологічною освітою? [1, стор. 34]**
- 30. Який рівень освіти є надзвичайно важливим етапом в системі екологічної освіти? [1, стор. 36]**
1. Дошкільна освіта та виховання;
 2. Середня професійна екологічна освіта;
 3. Вища екологічна освіта;
 4. Післядипломна екологічна освіта;
 5. Загальна середня екологічна освіта.
- 31. Поясніть, чому рівень загальної середньої освіти є надзвичайно важливим етапом в системі екологічної освіти? [1, стор. 36]**
- 32. Який рівень освіти є надзвичайно важливим етапом в системі екологічної освіти? Поясніть чому? [1, стор. 36]**
- 33. Що Ви розумієте під безперервною екологічною освітою і вихованням? [1, стор. 33]**
- 34. Якими базовими екологічними знаннями необхідно опанувати під час екологічної освіти? [1, стор. 33]**
- 35. Що Ви розумієте під завданням екологічної освіти - «формування екологічної культури всіх верств населення»? [1, стор. 32]**
- 36. В чому полягає особливість екологічної освіти у середніх професійних закладах освіти? [1, стор. 37]**
- 37. Підготовка фахівців-екологів ведеться для галузей народного господарства, в тому числі: [1, стор. 32]**
1. - для освітньої галузі – вчителів, викладачів;
 2. - для державних органів управління в галузі охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, а також громадських екологічних організацій;
 3. - для підприємств, організацій, установ різних відомств народного господарства країни;
 4. Правильно усе перелічене.

38. Післядипломна екологічна освіта включає: [1, стор. 37]

- 1 - підвищення кваліфікації фахівців різних спеціальностей з екологічних аспектів;
- 2 - перепідготовки дипломованих спеціалістів;
- 3 - освіта дорослих, за їх індивідуальними потребами у здобутті екологічних знань;
4. – 2 і 3;
5. Усе перелічене в 1-3.

39. Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в закладах вищої освіти, [1, стор. 64]

- 1 - якщо певний ступінь вищої освіти громадянин здобуває вперше за кошти державного або місцевого бюджету;
- 2 - якщо за станом здоров'я вони втратили можливість виконувати службові чи посадові обов'язки за отриманою раніше кваліфікацією;
- 3 - якщо певний ступінь вищої освіти громадянин здобуває не вперше за кошти державного або місцевого бюджету;
- 4 - у випадках зазначених у 1 і 2.

40. Чи, мають право особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, вибору навчальних дисциплін у межах освітньої програми, в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС? [1, стор. 64]

1. Так;
2. Ні;
3. У виключних випадках.

41. Виберіть які складові становлять систему вищої освіти України: [1, стор. 65]

- 1 - вищі навчальні заклади всіх форм власності;
- 2 - рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти;
- 3 - галузі знань і спеціальності;
- 4 - освітні та наукові програми;
- 5 - стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти;
- 6 - органи, що здійснюють управління у сфері вищої освіти;
- 7 - учасники освітнього процесу;
- 9 – усі перелічені.

42. Вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти визначені в [1, стор. 76]

- 1 – законі України «Про вищу освіту»;
- 2 – Національній рамки кваліфікацій;
- 3 – Освітньої програмі.

43. Виберіть які складові входять до освітньої програми: [1, стор. 77]

- 1 - обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- 2 - перелік компетентностей випускника;
- 3 - результати навчання – сукупність знань, умінь і навичок, набутих здобувачем вищої освіти у процесі навчання за певною освітньою програмою;
- 4 - перелік дисциплін, які формують освітню програму та структурно-логічну схему підготовки;
- 5 - форми атестації здобувачів вищої освіти.

44. Системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів, містяться в [1, стор. 66]

- 1 – Державному класифікаторі професій;
- 2 – Національній рамки кваліфікацій;
- 3 – Довіднику кваліфікаційних характеристик.

45. Які освітні рівні входять до структури вищої освіти: [1, стор. 66]

1. Кваліфікований робітник
2. Молодший бакалавр;
3. Бакалавр;

4. Доктор філософії;
5. Магістр;
6. 2,3,4,5.
7. Усе перелічене в 1-5 вірні.

46. Знайдіть відповідність рівня вищої освіти ступеню вищої освіти [1, стор. 66]

	Рівень вищої освіти		Ступень вищої освіти
А.	Початковий	1.	Магістр
Б.	Перший	2.	Доктор філософії
В.	Другий	3.	Молодший бакалавр
Г.	Третій	4.	Доктор наук
Д.	Науковий	5.	Бакалавр

А -, Б -

47. Певний рівень вищої освіти присуджується якщо успішно виконана освітня програма в обсязі (кредитів ЄКТС): [1, стор. 66-67]

	Ступень вищої освіти		Обсяг освітньої програми
А.	Молодший бакалавр	1.	180-240
Б.	Бакалавр	2.	120
В.	Магістр	3.	90-120

48. Компетентність включає: [1, стор. 69]

1. - знання й розуміння;
 2. - знання як діяти;
 3. - знання як бути;
 4. Правильно 1 і 2;
 5. Правильно усе перелічене в 1, 2 і 3.
- 49. Назвіть спеціальність, за якою Ви навчатесь у Одеському державному екологічному університеті.**
- 50. Який рівень вищої освіти присуджується якщо успішно виконана освітня програма в обсязі 180-240 кредитів ЄКТС? [1, стор. 66]**
1. Магістр;
 2. Бакалавр;
 - 3.. Молодший бакалавр;
 4. Доктор філософії.
- 51. Встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти, це [1, стор. 70]**
- 1 – атестація;
 - 2 – акредитація;
 - 3 – сертифікація.
- 52. Процедура, яка проводиться атестаційною комісією на основі результатів екзаменів або захисту кваліфікаційної роботи, називається - [1, стор. 70]**
1. - акредитацією;
 2. - атестацією випускника;
 - 3.- сертифікацією.
- 53. У чому полягає мета будь-якої науки? [1, стор. 118]**
- 54. Дайте одне з визначень поняття «НАУКА».[1, стор. 118]**
- 55. З яких ознак складається Наукова проблема:[1, стор. 123]**
1. - складна наукова задача;
 2. - охоплює значну область досліджень;
 3. - має перспективне значення;
 4. - охоплює тільки визначену область досліджень.
- 56. Складна наукова задача, яка охоплює значну область досліджень, має перспективне значення це визначення поняття: [1, стор. 123]**
1. - теорії;

2. - гіпотези;
3. - наукової проблеми.
- 57. Основні вимоги, що пред'являються до вибору наукової теми: [1, стор. 123]**
1. Актуальність;
 2. Новизна;
 3. Перспективність;
 4. Правильно 1 і 3;
 5. Правильно 2 і 3;
 6. правильно усі перелічені (1-3).
- 58. Які вимоги пред'являються до вибору теми наукового дослідження?[1, стор. 124]**
- 59. Наукове припущення щодо пояснення явища дійсності, яке потрібно довести на практиці та обґрунтувати теоретично, називають [1, стор. 121]**
- 1 – теорією;
 2. – гіпотезою;
 3. - постулатом.
- 60. Що є гіпотезою? Коли вона стає теорією? [1, стор. 121]**
- 61. Струнка, несуперечлива (на сучасному етапі) система знань, що пояснюють зовнішній світ або окремі його елементи; підтверджена, як правило, експериментами або розрахунками, це визначення поняття –**
1. - гіпотези;
 2. - теорії;
 3. - наукової проблеми.
- 62. За якими основними напрямками здійснюється науково-дослідницька робота студентів у вищому навчальному закладі? [1, стор. 125]**
- 63. Які форми оприлюднення результатів наукового дослідження є найбільш поширеними у науковій сфері? [1, стор. 128]**
- 64. Чіткість побудови та логічна послідовність викладу матеріалу, точність формулювань, довідність висновків і рекомендацій, - це вимоги, яким повинна відповідати: [1, стор. 128]**
1. Наукова робота;
 2. Курсова робота;
 3. Дипломна робота;
 4. Правильно усе перелічене.
- 65. Назвіть загальні вимогами до курсових та дипломних робіт. [1, стор. 128]**
- 66. Яким формальним вимогам повинна відповідати наукова доповідь? [1, стор. 129]**
- 67. Структура дипломної роботи, рівно як і будь-якої іншої наукової роботи повинна включати:[1, стор. 128]**
- 68. Які навички отримає студент, який приймає участь у науково-дослідній роботі? Які має переваги перед іншими студентами? [1, стор. 116]**
- 69. Які види робіт з елементами наукових досліджень виконують студенти за термін навчання в університеті?**
- 70. Назвіть види наукових публікацій. Які з них Ви вже робили в школі та університеті?**
- 71. Що зазначається у «Вступі» будь якої наукової роботи? [1, стор. 126]**
- 72. Що містять у собі «Висновки» будь-якої наукової роботи? [1, стор. 126]**
- 73. В чому полягає мета екологічного управління?**
- 74. Процес підготовки, узгодження і реалізації рішень, які спрямовані на досягнення екологічних цілей, з використанням екологічних та функціональних механізмів та засобів – це: [1, стор. 98]**
1. Екологічне управління;
 2. Менеджмент організацій;
 3. Управління персоналом.
- 75. Перелічити фундаментальні складові які має у своєму підґрунті система екологічного управління: [1, стор. 95-97]**
- 1 - екологічні закономірності;

- 2 - регулятивні закони;
 - 3 - екологічна політика;
 - 4 - стандарти, нормативи, ліміти;
 - 5 - методології системного підходу;
 - 6 - кадастри і механізми (методи) управління.
- 76. Визначає цілі і пріоритети, основні напрями екологічної діяльності суб'єктів управлінського апарату, вимоги до самої системи екологічного управління та подається у вигляді офіційного документа: [1, стор. 96]**
- 1. Екологічна політика;
 - 2. Кадастр природних ресурсів;
 - 3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища України;
- 77. Президент України, Верховна рада України, Кабінет міністрів України, обласні державні адміністрації виконують функції: [1, стор. 99]**
- 1. - спеціального державного екологічного управління;
 - 2. - загального державного екологічного управління;
 - 3. - громадського екологічного управління.
- 78. Верховна рада та Кабінет міністрів України виконують функції : [1, стор. 99]**
- 1. - спеціального державного екологічного управління;
 - 2. - загального державного екологічного управління;
 - 3. - громадського екологічного управління.
- 79. Національна система управління в області екології і охорони навколишнього природного середовища складається з органів: [1, стор. 98]**
- 1. - загального та спеціального державного екологічного управління;
 - 2. - корпоративного та басейного екологічного управління;
 - 3. - місцевого самоврядування та органів громадського управління;
 - 4. Правильно усе перелічене.
- 80. До національної система екологічного управління входить: [1, стор. 98]**
- 1. Державне екологічне управління та місцеве екологічне управління;
 - 2. Корпоративне екологічне управління та басейнове управління;
 - 3. Громадське екологічне управління;
 - 4. Управління екологічними мережами та управління екологічною безпекою;
 - 5. Правильно 1 і 3;
 - 6. Правильно усе перелічене (1-4).
- 81. До функцій загального державного екологічного управління відносяться: [1, стор. 99]**
- 1. Законодавче регулювання;
 - 2. Спеціалізований контроль;
 - 3. Координація;
 - 4. Моніторинг;
 - 5. Узгодження;
 - 6. Правильно 1,3,5;
 - 7. Правильно усе перелічене.
- 82. До функцій загального державного екологічного управління відносяться: [1, стор. 99]**
- 1. Законодавче регулювання, координація та узгодження;
 - 2. Моніторинг та спеціалізований контроль;
 - 3. Правильно усе перелічене.
- 83. Які функції державного екологічного управління виконує Мінприроди України? [1, стор. 100]**
- 1. Спеціальні;
 - 2. Загальні.
 - 3. Правильно все перелічене.
- 84. Облік природних ресурсів, екологічний моніторинг, екологічна експертиза, нормування, страхування, це функції органів [1, стор. 99]**

- 1 - загального державного екологічного управління;
 2 - спеціального державного екологічного управління;
 3 - правильно все перелічене.
- 85. Законодавче регулювання, планування, організація і координація , це функції органів [1, стор. 98]**
- 1 - загального державного екологічного управління;
 2 - спеціального державного екологічного управління;
 3. –громадського екологічного контролю;
 4 - правильно все перелічене.
- 86. До яких наслідків призводить порушення екологічних закономірностей? [1, стор. 96]**
- 87. Людина, істота соціальна, розвивається по суспільних законах, і вся його діяльність не обов'язково повинна будуватися на основі законів природи [1, стор. 24]**
1. Так;
 2. Ні.
- 88. На початку свого формування екологія як наука відокремилась від [1, стор. 46]**
- 1.- географії;
 2. - астрономії;
 3. - філософії;
 4. - біології.
- 89. Який вчений в 1866 р. запропонував назву науки "екологія"?**
1. Ю. Одум;
 2. Е. Геккель;
 3. А. Теслі;
 4. В. Вернадський.
- 90. Екологія - це наука, яка вивчає...[1, стор. 40]**
1. Рослин та тварин минулих геологічних епох та шляхи розвитку органічного світу в минулому;
 2. Спадковість та мінливість живих організмів, основні закони та шляхи управління даними явищами;
 3. Взаємодію живих організмів, їх угруповань між собою та з середовищем існування, особливості функціонування природних та антропогенних екосистем, вплив людини на природні комплекси.
- 91. До глобальних екологічних проблем можна віднести:**
- 1.Шумове забруднення в містах;
 2.Радіаційне забруднення поблизу атомних станцій;
 3.Несанкціоновані сміттязвалища;
 4.Порушення цілісності озонового шару.
- 92. Яки приблизні процентні відносини мають найпоширеніші природні гази у складі приземного шару атмосфери:[1, стор. 24]**
1. $N_2 - 78\%$; $O_2 - 21\%$; $Ar - 0,9\%$; $CO_2 - 0,03\%$;
 2. $O_2 - 78\%$; $N_2 - 21\%$; $Ar - 0,9\%$; $CO_2 - 0,03\%$;
 3. $CO_2 - 78\%$; $O_2 - 21\%$; $N_2 - 0,9\%$; $Ar - 0,03\%$;
- 93. Причиною виникнення парникового ефекту є порушення пропорцій вмісту в атмосфері :[1, стор. 24]**
1. - азоту; 4.- озону;
 2. - водяної пари; 5. - кисню;
 3. - вуглекислого газу; 6. Правильно усе перелічене.
- 94. В якому шарі атмосфери спостерігається найвища концентрація озону (озоновий екран)?[1, стор. 24]**
1. - іоносфері;
 2. - стратосфері;
 3. - тропосфері;

4. – екзосфері.

95. Поняття „екологічна піраміда” означає: [1, стор. 46]

- 1.- графічне зображення екологічних законів;
- 2.- графічне зображення співвідношень між продуцентами і консументами на різних рівнях;
- 3.- співвідношення між екологічними чинниками;
- 4.- накопичення залишків консументів.

96. . Кислотні дощі найчастіше формуються в районах: [1, стор. 24]

1. - інтенсивного розвитку сільського господарства;
2. мегаполісів;
3. - гірничодобувної та металургійної промисловості;
4. - розташування АЕС.

97. Чи становлять загрозу сталому розвитку суспільства глобальні екологічні проблеми? [1, стор. 23]

1. Так;
2. Ні.

4.2. Тестові завдання до залікової контрольної роботи.

1. **Чи є задачею навчальної дисципліни “Вступ до фаху” ознайомлення студентів з етапами розвитку екологічної освіти України та основними положеннями Концепції екологічної освіти України?**
 1. Так;
 2. Ні.
2. **В чому полягає суть європейської інтеграції України ?**
 - 1 - у виборі шляху розвитку в напрямку цивілізованої європейської моделі, що дає можливість досягти прогресу у всіх сферах життєдіяльності суспільства і держави;
 - 2 - у реформуванні і адаптації законодавства;
 - 3 - у переході на європейські методи роботи;
 - 4 - у реформуванні і адаптації системи освіти і науки.
3. **У чому полягає суть Болонського процесу?**
 - 1 – це добровільний процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм з метою створення європейського наукового та освітнього простору задля підвищення спроможності випускників, збільшення мобільності громадян на європейському ринку праці, підняття конкурентоспроможності європейської вищої школи;
 - 2 – це обов’язковий для всіх країн Європи процес зміни національних систем вищої освіти відповідно до законодавства ЄС;
 - 3 – це процес переходу до єдиної системи обліку ЗВО країн Європи.
4. **Яка мета впровадження ЄКТС в нашої країні ?**
 - 1 - підвищення якості вищої освіти фахівців і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності випускників та престижу української вищої освіти і науки у світовому освітньому просторі;
 - 2 - адаптація ідей ЄКТС до системи вищої освіти України;
 - 3 - забезпечення можливості навчання студентів за індивідуальною професійною програмою;
 - 4 - впровадження модульних технологій навчання.
5. **Вкажіть ключові позиції ЄКТС?**
 1. Введення ступеня доктор філософії та розширення мобільності науковців країн Європи;
 2. Введення двоциклового навчання, запровадження кредитної системи, розширення мобільності студентів та науковців, контроль якості освіти, забезпечення

- працевлаштування випускників;
3. Посилення конкурентоспроможності національної системи вищої освіти і змагання за студентів, фінанси та престиж.
- 6. Кредитно трансферно-накопичувальна система (ЄКТС), -**
це модель навчального процесу, яка ґрунтується:
- 1 - на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується у кредитах ЄКТС;
 - 2 - на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць;
 - 3 - на кредитах ЄКТС.
- 7. Із скількох і яких ступенів має складатися система вищої освіти країн Європи згідно Болонської декларації?**
1. Трьох ступенів – бакалавр, спеціаліст, магістр;
 2. Двох ступенів – бакалавр, спеціаліст;
 3. Двох ступенів – бакалавр, магістр та/або докторського ступеня.
- 8. Які шкали оцінювання знань запроваджені у нашому університеті ?**
1. ЄКТС (буквена латиницею та бальна) і національна (якісна та кількісна);
 2. ЄКТС (буквена латиницею);
 3. Національна (якісна та кількісна).
- 9. В якому державному документі, зазначені основні напрямки здійснення державної політики в сфері екологічної освіти і виховання в Україні:**
1. - Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища»;
 2. - Законі України «Про вищу освіту»;
 3. - Концепції екологічної освіти України.
- 10. Основною метою екологічної освіти є:**
1. Формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому;
 2. Підготовка спеціалістів в галузі охорони навколишнього природного середовища.
- 11. Найголовнішими завданнями екологічної освіти мають бути:**
1. Формування екологічної культури всіх верств населення;
 2. Підготовка фахівців-екологів для різних галузей народного господарства;
 3. Вдосконалення, узгодження і стандартизація термінології в галузі екологічних знань;
 4. Усі перелічені.
- 12. Коли закладаються основи екологічного мислення?**
1. З моменту народження, у сім'ї;
 2. В дошкільному віці;
 3. Під час навчання в середній школі;
 4. Під час навчання у вищому навчальному закладі;
- 13. Які принципи покладені в основу екологічної освіти:**
1. Гуманізму та науковості;
 2. Неперервності та наскрізності;
 3. Систематичності;
 4. Усі перелічені.
- 14. Які компоненти формують екологічну культуру:**
1. Екологічні знання;
 2. Екологічне мислення;
 3. Екологічний світогляд;
 4. Усі перелічені.
- 15. Неперервна екологічна освіта передбачає організацію виховання і навчального процесу від дитинства до глибокої старості**

1. Так;
2. Ні.

16. Перші основи екологічного мислення людини формуються ?

1. З моменту народження дитини у сім'ї за допомогою батьків;
2. В дошкільному віці за допомогою вихователів;
3. В шкільному віці за допомогою вчителів навчальних класів.

17. Який рівень освіти є надзвичайно важливим етапом в системі екологічної освіти?

1. Дошкільний;
2. Шкільний;
3. Позашкільний;
4. Професійно-технічний.

18. Зміст безперервної екологічної освіти та виховання в Україні включає:

1. Формальну;
2. Неформальну;
3. Інформальну;
4. Усе перелічене.

19. Ланка системи екологічної освіти та виховання яка має просвітній характер, формує екологічну свідомість і культуру населення через засоби масової інформації, церкви, партії та ін. – це ланка:

1. - формальної освіти;
2. - неформальної/інформальної освіти.

20. Загальна система освіти, яка існує в Україні на таких рівнях як: дошкільна, шкільна, професійно-технічна, вища освіта це ланка:

1. - формальної освіти;
2. - неформальної/інформальної освіти.

21. Підготовка фахівців-екологів ведеться для галузей народного господарства, в тому числі:

1. для освітньої галузі – вчителів, викладачів;
2. для державних органів управління в галузі охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, а також громадських екологічних організацій;
3. для підприємств, організацій, установ різних відомств народного господарства країни;
4. Усіх перелічених.

22. Екологічна освіта дорослих включає:

- 1 - підвищення кваліфікації фахівців різних спеціальностей з екологічних аспектів;
- 2 - перепідготовки дипломованих спеціалістів;
- 3 - освіта дорослих, за їх індивідуальними потребами у здобутті екологічних знань;
4. – 2 і 3;
5. – усе перелічене в 1-3.

23. Права та обов'язки студентів вищих навчальних закладів встановлені згідно Закону України:

1. «Про вищу освіту»;
2. «Про охорону навколишнього природного середовища»;
3. «Про освіту».

24. Сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності визначені в

- 1 - Національної рамки кваліфікацій;

- 2 - Законі України «Про вищу освіту»;
3 - Стандарті вищої освіти.
- 25. Чи, мають право особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, вибору навчальних дисциплін у межах освітньої програми, в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС?**
4. Так;
 5. Ні;
 6. У виключних випадках.
- 26. Вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти визначені в**
- 1 – законі України «Про вищу освіту»;
 - 2 – Національної рамки кваліфікацій;
 - 3 – Освітньої програмі.
- 27. Системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів, це**
- 1 – Державний класифікатор професій;
 - 2 – Національна рамка кваліфікацій;
 - 3 – Довідник кваліфікаційних характеристик.
- 28. Встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти, це**
- 1 – атестація здобувача вищої освіти;
 - 2 – акредитація;
 - 3 – сертифікація.
- 29. Процедура, яка проводиться атестаційною комісією на основі результатів екзаменів або захисту кваліфікаційної роботи, називається:**
1. Акредитація;
 2. Атестація випускника;
 3. Сертифікація.
- 30. Компетентність включає:**
1. Знання й розуміння;
 2. Знання як діяти;
 3. Знання як бути;
 4. 1 і 2;
 5. Усе перелічене.
- 31. Знайдіть відповідність рівня вищої освіти ступеню вищої освіти**
	Рівень вищої освіти		Ступень вищої освіти
А.	Початковий	1.	Бакалавр
Б.	Перший	2.	Магістр
В.	Другий	3.	Молодший бакалавр
- 32. Який рівень вищої освіти присуджується якщо успішно виконана освітня програма в обсязі 180-240 кредитів ЄКТС?**
1. Магістр;
 2. Бакалавр;
 3. Молодший бакалавр;
 4. Доктор філософії.

33. Яке навантаження входить до кредиту ЄКТС ?

- 1 - години, що відводяться на самостійну роботу;
- 2 - години, що відводяться на аудиторні заняття (лекції, практичні, лабораторні заняття та ін.)
- 3 - повне навантаження студента (аудиторне, самостійна, практична).

34. Вкажіть ціну кредиту ЄКТС в академічних годинах, запроваджену у нашому університеті:

1. 54;
- 2 - 36;
- 3 - 25;
- 4 - 30.

35. Назвіть спеціальність, за якою Ви навчатись у нашому університеті.**36. Визначає цілі і пріоритети у сфері охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, основні напрями екологічної діяльності суб'єктів управлінського апарату, вимоги до самої системи екологічного управління та подається у вигляді офіційного документа:**

1. Екологічна політика;
2. Кадастр природних ресурсів;
3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища України;

37. Впровадження й розвиток екологічного управління мають ґрунтуватися на:

- 1 - екологічних функціональних законах;
2. - принципах та методології системного підходу;
3. - усіх перелічених.

38. Процес підготовки, узгодження і реалізації рішень, які спрямовані на досягнення екологічних цілей, з використанням екологічних та функціональних механізмів та засобів – це:

1. Екологічне управління;
2. Менеджмент організацій;
3. Управління персоналом.

39. Система управління в області екології складається з наступних органів:

1. Загального державного управління;
2. Спеціального державного управління;
3. Місцевого самоврядування та органів громадського управління;
4. Усіх перелічених.

40. Органи державної виконавчої влади, які окрім функцій загальнодержавного управління виконують функції по формуванню і забезпеченню реалізації державної екологічної політики це органи:

1. Загального державного управління;
2. Спеціального державного управління;
3. Місцевого екологічного управління;
4. Громадського екологічного управління.

41. Функції екологічного управління: облік природних ресурсів; моніторинг, експертиза, нормування, страхування відносяться до:

1. - загальних функцій державного екологічного управління;
2. - спеціальних функцій державного екологічного управління.
3. - громадського екологічного управління.

42. До функцій загального державного екологічного управління відносяться:

1. Законодавче регулювання;
2. Координація та узгодження;
3. Моніторинг;

4. Правильно перелічене в 1 і 2.
- 43. Наукове припущення щодо пояснення явища дійсності, яке потрібно довести на практиці та обґрунтувати теоретично, називають**
- 1 – теорією;
 2. – гіпотезою;
 3. – постулатом.
- 44. Складна наукова задача, яка охоплює значну область досліджень, має перспективне значення це визначення поняття:**
1. - теорії;
 2. - наукової проблеми;
 3. - гіпотези.
- 45. Струнка, несуперечлива (на сучасному етапі) система знань, що пояснюють зовнішній світ або окремі його елементи; підтверджена, як правило, експериментами або розрахунками, - це визначення поняття:**
1. - гіпотези;
 2. - теорії;
 3. - постулату.
- 46. Основні вимоги, які пред'являються до вибору наукової теми:**
1. Актуальність;
 2. Новизна;
 3. Практична значущість та можливість впровадження;
 4. Усі перелічені.
- 47. Основні вимоги, які пред'являються до наукової доповіді – це:**
1. Інформативність у сполученні зі стислістю;
 2. Аргументованість висновків;
 3. Відповідність змісту назві доповіді;
 4. Усі перелічені.
- 48. При написанні будь-якої роботи необхідно дотримуватися наступних основних вимог:**
1. Чіткість побудови та логічна послідовність викладу матеріалу;
 2. Стислість та точність формулювань;
 3. Доказовість висновків і рекомендацій;
 4. Усіх перелічених.
- 49. Чіткість побудови та логічна послідовність викладу матеріалу, точність формулювань, довідність висновків і рекомендацій, - це вимоги, яким повинна відповідати:**
1. Наукова робота;
 2. Курсова робота;
 3. Дипломна робота;
 4. Усі перелічені.
- 50. Титульний лист, зміст, основна частина, список літератури - це обов'язкова структура:**
1. - наукової роботи;
 2. - реферату;
 3. - курсової роботи;
 4. - дипломної роботи;
 5. Усіх перелічених.
- 51. -Коротко, точно, послідовно сформульовані ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці це –**
1. Наукова стаття;

2. Тези наукової доповіді;
 3. Доклад;
 4. Усе перелічене.
- 52. Публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання), - це одна із форм оприлюднення результатів наукової роботи:**
1. Наукова доповідь;
 2. Тези;
 3. Наукова стаття;
 4. Усе перелічене.
- 53. Людина, істота соціальна, розвивається по суспільних законах, і вся його діяльність не обов'язково повинна будуватися на основі законів природи**
1. Так;
 2. Ні.
- 54. Термін „екологія”у 1866 р. ввів вчений:**
1. Е.Геккель;
 2. Тенслі;
 3. Е.Зюсс;
- 55. На початку свого формування екологія як наука відокремилась від**
1. - географії;
 2. - астрономії;
 3. - філософії;
 4. - біології.
- 56. Екологія - це наука, яка вивчає...**
1. Рослин та тварин минулих геологічних епох та шляхи розвитку органічного світу в минулому;
 2. Спадковість та мінливість живих організмів, основні закони та шляхи управління даними явищами;
 3. Взаємодію живих організмів, їх угруповань між собою та з середовищем існування, особливості функціонування природних та антропогенних екосистем, вплив людини на природні комплекси;
 4. Процеси життєдіяльності (функції) організмів тварин та рослин, їхніх окремих клітин, тканин, органів та систем органів.
- 57. Поняття „екологічна піраміда” означає:**
1. Графічне зображення екологічних законів;
 2. Графічне зображення співвідношень між продуцентами і консументами на різних рівнях;
 3. Співвідношення між екологічними чинниками;
 4. Накопичення залишків консументів.
- 58. Термін "екологія" завоював популярність:**
1. Водночас після виникнення;
 2. У кінці XIX в;
 3. У середині XX в.
- 59. До глобальних екологічних проблем можна віднести:**
5. Шумове забруднення в містах;
 6. Радіаційне забруднення поблизу атомних станцій;
 7. Несанкціоновані сміттязвалища;
 8. Порушення цілісності озонового шару..
- 60. Яки приблизні процентні відносини мають найпоширеніші природні гази у складі приземного шару атмосфери:**

1. N₂ – 78%; O₂ – 21%; Ar – 0,9%; CO₂ – 0,03%;
2. O₂ – 78%; N₂ – 21%; Ar – 0,9%; CO₂ – 0,03%;
3. CO₂ – 78%; O₂ – 21%; N₂ – 0,9%; Ar – 0,03%;
4. CO₂ – 78%; N₂ – 21%; O₂ – 0,9%; Ar – 0,03%.

61. Причиною виникнення парникового ефекту є порушення пропорцій вмісту в атмосфері

1. Азоту;
2. Водяної пари;
3. Вуглекислого газу;
4. Озону;
5. Кисню;
6. Усі варіанти вірні.

62. В якому шарі атмосфери спостерігається найвища концентрація озону (озоновий екран)?

1. - іоносфері;
2. - стратосфері;
3. - тропосфері;
4. - екзосфері.

63. Кислотні дощі найчастіше формуються в районах:

1. Інтенсивного розвитку сільського господарства;
2. Мегаполісів;
3. Гірничодобувної та металургійної промисловості;
4. Розташування АЕС;
5. Усіх перелічених.

64. Чи становлять загрозу сталому розвитку суспільства глобальні екологічні проблеми?

1. Так;
2. Ні.

5 ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Основна:

1. Владимірова О.Г. Вступ до фаху: конспект лекцій. Одеса: 2017. – 140 с. URL: <http://library.odku.edu.ua/>
2. Сафранов Т.А. Загальна екологія та неоекологія: конспект лекцій Київ:КНТ,2005. – 188 с.
3. Шевчук В. Я. Екологічне управління: підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. Київ: Либідь, 2004. – 432 с.
4. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Слово, 2003.– 240 с.
5. Экологический энциклопедический словарь / И.И. Дедю. Кишинев, 1990 – 406 с.

Додаткова:

6. Беккер А.А. Охрана и контроль загрязнения природной среды / А.А. Беккер , Т.Б. Агаев. Ленинград: Гидрометеиздат, 1989. – 288 с.
7. Білявський Г.О., Основи екології: теорія та практикум : навч. посібник / Г.О. Білявський, Л.І. Бутченко. Київ: Лібра, 2006. – 368 с.
8. Бровдій В.М. Екологічні проблеми України (проблеми ноогеніки): навч. посіб. / В.М. Бровдій, О.О. Гаца. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. – 111 с.
9. Кучерявий В.П. Екологія : підручник / В.П.Кучерявий. Львів: Світ, 2000. – 500 с.
10. Одум Ю. Екологія. В 2-х томах. Москва: Мир, 1986. Т. 1 – 416 с. Т. 2 – 390 с.
11. Вернадский В.И. Живое вещество биосферы / В.И. Вернадский. Москва: Наука, 1994. – 672 с.

12. Голубець М.А. Від біосфери до соціосфери. Львів: Поллі, 1997. – 251 с.
 13. Голубець М.А. Екосистемологія. Львів, 2000. – 316 с.
 14. Декларация Рио-де Жанейро про окружающую среду и развитие от 14 июня 1992 года // Международное публичное право. Сборник документов. Т.2.- Москва: БЕК, 1996. – С. 135-138. – Комісія ООН зі сталого розвитку. URL: un.org/gu/.
 15. Дідух Я.П. Популяційна екологія. Київ: Фітосоціоцентр, 1998. – 192 с.
 16. Дорогунцов С.І. Екологія: навч.-метод. посіб. Київ.: КНЕУ, 2004. – 152 с.
 17. Зеркалов Д.В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль: посібник. Київ: КНТ, Дакор, Основа, 2007. – 412 с.
 18. Злобін Ю.А. Основи екології : підручник . Київ: Лібра, 1998 – 248 с.
 19. Кучерявий В.П. Урбоекологія : підручник. Львів: Світ, 2002 – 320 с.
 20. Лоева І.Д. До 25-річчя становлення і розвитку екологічної освіти у Одеському державному екологічному університеті / І.Д. Лоева, С.М. Степаненко, О.Г. Владимірова, Т.А. Сафранов // Віник ОДЕКУ №9, 2015. URL: <http://library.odku.edu.ua/>
 21. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття»; [пер. з англійської] / ВГО «Україна. Порядок денний па ХХІ століття». Київ:Інтелсфера, 2000. – 360 с.
 22. Реймерс Н.Ф. Природопользование: словарь-справочник. Москва: Мысль, 1990. – 637 с.
 23. Реймерс Н.Ф. Экология: теория, законы, правила, принципы и гипотезы. Москва: Молодая гвардия, 1994 – 367 с.
 24. Хартія Землі. Міжнародна декларація. «Хартія Землі в дії». URL: earthcharter.linecore.com/ukr/history.
- нормативно-правові документи треба використовувати з урахуванням змін на час навчання. Режим доступу до електронного ресурсу – zakon.rada.gov.ua*
25. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>.
 26. Про вищу освіту: Закон України від 1.07.2014 №1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
 27. Концепції екологічної освіти в Україні. Затверджена рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України N 13/6-19 від 20.12.2001 р. URL: osvita.irpin.com/viddil/v5/d33.htm.
 28. Національна доповідь про стан навколишнього середовища України. URL: <https://menr.gov.ua/news/31768.html>.
 29. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/269>